

A RÉGI ISTEN.

Irta: Luigi Pirandello.

SOVÁNYAN, kissé görnyedten, vászon kabátkájában, mely buggyosan lebegett a hátán, nyitott ernyője a vállán, kopott panama-kalapja a kezében, Aurél úr így indult el mindennapi kedves nyári sétájára.

Egy helyet fedezett fel, egy helyet, mely senkinek se jutott volna eszébe ; s ettől magában oly boldog volt, hogy mikor rágondolt, ideges kezeit boldogan ropogtatta.

Ki a hegyekben, ki a tengerparton, ki vidéken : ő Róma templomaiban. Behát miért ne? Talán nincs-e hűvösebb ott, mint az erdőkben? Az erdőkben fák vannak ; itt a templom-hajók oszlopai ; ott a lombok árnyékában, itt az Úr árnyékában.

Neki is volt egy időben szép vidéki birtoka Perugia táján, tele sűrű ciprusokkal, hosszú öntöző-csatornákkal ; a partokon lilaszínű karcsú fűzfák elegáns sora és édes kék árnyéka ; s a gyönyörű villában csodálatos műtárgyak gazdag gyűjteménye : és aztán, ó ! az irigyelt Vetti-féle díszítések !

Nyarálásnak most már csak a templomok maradtak.

Néhány éve Rómában nem volt még elég, hogy a híresebb templomokat megnézzék. Most nyarálásnak ebben az évben megtenné. Annyi hiú reményt, annyi vagyont és más sok szép dolgot veszített el életének útján Aurél úr : most már csak az Istenben való hit maradt neki, amely tönkrejutott életének szorongó sötétjében mint egy kis lámpácska égett : egy lámpácska, amit, így hajlottan sétálgatva, legjobb ereje szerint őrzött, izgatottan gondolva az utolsó csalódások hideg lehelletére. Elveszetten ballagott életének romjai között és senkisémmel törődött már vele.

— Nem baj : az Isten lát engem, — bátorította magát szívében. És bizonyos is volt abban Aurél úr, hogy Isten látja őt azért a kis lámpácskáért. Annyira bizonyos volt benne, hogy a közeli halálnak a gondolata nemhogy ijesztette volna, hanem valósággal megerősítette.

Az utcák a lángoló napban szinte teljesen üresek voltak. Mégis neki mindig akadt valakije, valami csibész utcai kocsis, aki a mint elsétált mellette, födetlen, fényes koponyájával, az állán könnyedén rezegő szakállával és szürke, felkunkorodó hajával, amely a tarkóján ugyancsak remegett, gúnyosan odavetette :

— Nézd csak, két szakáll, egy elől, egy hátul !

Dehát Aurél úr nyáron nem tudta fején hordani a kalapját. Maga is mosolygott a zsványon és sietett, hogy kísértésbe ne hozzon valami más csavargót e semmittevők közül.

Belépve az aznapra kitervelt templomba, mindenekelőtt a megérkezés örömét akarta élvezni: leült és nagyot sóhajtott. Letörölte verejtékét; azután igen gondosan négyrétre hajtotta zsebkendőjét, így összehajtogatva fejére tette, hogy védje magát a nedves hűvöségtől.

Néhány elkésett templom-búvó nő, aki alig fordult meg, hogy rápillantson, meglátva rajta ezt a nevetséges fejfödőt, magában elbuffantotta magát.

De Aurél úr e pillanatban boldog volt, mélyen belélegezve a tömjénnel illatos, hűvös levegőt, amely a szent hely csöndes és ünnepélyes ürességében lebegett; és eszébe se jutott, hogy valaki az Isten házában azt az örömet keresné, hogy mulasson rajta.

Egy kissé kipihenve magát, elindult, hogy szemügyre vegye a templomot, lassan-lassacskán, mint akinek van elég ideje, hogy itt töltsen el egész napját. Szeretetteljes gonddal vizsgálta az architektúrát, a részleteket. Megállt minden oltárszárny előtt, közelhajolt a képekhez, vizsgálta a kápolnákat és a síremlékeket; kipróbált tekintettel azonnal fölfedezte a kort, az iskolát, melynek a művészi munka tulajdonítható és hogy megrongálta-e az idő múlása, amit szerencsétlenül hoztak helyre. És aztán újra leült; ha a templomban, mint ahogy ez gyakran megtörtént ebben az időben és évszakban, nem volt más, csak ő, felhasználta az alkalmat arra is, hogy gyorsan gyűrött kis irkájába néhány jegyzetet tegyen, felírja még alaposabb vizsgálatra váró kételyeit, benyomásait.

Miután első kíváncsiságát így kielégítette és teljesítette az arra a napra előre kitűzött művészi feladatát, zsebéből valamely szép-irodalmi könyvecskét vett elő, amelyet alakjáról ítélve imakönyvnek is lehetett volna nézni, és olvasni kezdett. Néha felemelte fejét, hogy összefoglalja magában az olvasottakat és maga elé képzelte a költő által leírt jelenetet. És nem félt attól, hogy ezekkel a profán könyvekkel megbántja az Úr házat. Szerinte az Isten nem vehette tőle rossz néven a költőknek az emberek ártatlan gyönyörűségére teremtett műveit.

Fáradtan az olvasástól hátradőlt, szemét a templom homályába szegezte és két kis vékony kezének mutató- és középső ujját hosszasan ropogtatta, saját elképzeléseit és elveszett éveinek emlékeit forgatva fejében. Néha mialatt így képzelődött, egészen elmerülve magában, észrevette, hogy a szemben lévő pillérbe vájt sír-fülkéből egy szobor figyel rá, mintha azért hajolt volna ki az oszlopból, hogy őt megnézze.

— Ó — csóválta ilyenkor mosolyogva fejét, — boldog barátom, te! Jó-e halottnak lenni?

És ismét felkelt, hogy a sírföliatból kiolvassa a halott nevét, aztán visszatért helyére és rápillantva így beszélgetett hozzá:

— Hát így vagyunk, kedves Hieronymusom! Kár, hogy nem lehet templomba temetkezni többé. A szemben lévő pillér oldalába

vágnék egy szép kis sírfülkét és te ott, én itt, mind a ketten kihajolva, szép kis beszélgetéseket folytathatnánk! Jó ember lehetsz, szegényke, az arcod erre vall, és bizonyára volna bajod is, amit nekem elmesélnél, de hát csak türelem, majd meglátjuk... Úgy érzem, hogy a templomban jobb halottnak lenni. Ez a jó tömjénszag; aztán mindennap misék és könyörgések. A temetőben, ha már meg kell mondani, bizony esik az eső.

A halál persze ott a temetőben is megszabadulás; hiszen a földön, ahelyett, hogy jól élne az ember, inkább csak azért küszködik, hogy félelem nélkül meghaljon; Aurél úr sem várt odaát valami jutalmat. Elég volt, hogy ideát egészen utolsó léptéig nyugodt lelkiismerete legyen, hogy szabad akaratból sohase követett el semmi rosszat. Ismerte a lelkiismerettől felhalmazott sötét kételyeket, mint megannyi felleget a ragyogó magyarázat felett, melyet a halálról a hit ad nekünk; hogyne, olvasott is róluk némely könyvben és itt szinte a levegőből szívta; és megint azon sóhajtozott magában, hogy az ő napjainak Istene neki is, hívőnek, nem lehetett már az, aki hat nap alatt teremtette a világot és a hetedik napon megpihent.

Azon a reggelen, amint belépett a templomba, nagyon elcsodálkozott az öreg sekrestyésen, akinek óriási szakálla volt, nagy haja, s látszott, milyen büszke a gyapjas szakállára s a közepén elválasztott s egészen a vállára hullámozó hajára. De csak a feje volt szép. Teste tömzsi, hajlott, roskatag, szinte alig állt valahogy a lábán attól a rengeteg szakálltól.

Már most Aurél úr, miközben az életről és halálról elmélkedett s keserűen gondolt a lélek szomorú táplálékára a fényűzés ez elvarázsolt századában, gondolatában az atyák érintetlen hitének régi Istenéhez fordult, lassan elaludt. És az a régi Isten álmában egyszerre csak előtte állt hajlottan, roskatagon, nagynehezen tartva vállán a templom sekrestyésének óriás szakállú s nagyhajú fejét; leült melléje s beszélni kezdett, hogy megkönnyebüljön, ahogy az aggok tanyáján szoktak az öregek kis agyagtöltéseken ülvén.

— Rossz idők, fiam! Nézd mivé lettem? Néha egy-egy idegen. Nem értem jön, tudod! A régi falfestményeket és emlékműveket jön megnézni; akár az oltárookra felkapaszkodna, hogy közelebről megnézzon valami festett képet! Rossz idők, fiam. Hallod? Olvastál modern könyveket? Én, az örökkévaló Atyaisten, nem csináltam semmit: minden magától lett, persze, lassan-lassan. Nem én teremtettem először a fényt, aztán az eget, aztán a földet s a többi más teremtményt, ahogy tanították volt a te zsenge éveidben. Persze, persze! Nekem semmi közöm az egészszhez. A ködfoltok, érted? A kozmikus anyag... És mindez magától teremtődött. Megnevettetlek: akadt egy bizonyos tudós, aki volt oly merész, hogy kihirdesse, miután minden szempontból megvizsgálta az egeket, hogy a legkisebb nyomát sem találta az én létezőmnek. Mondd csak, el tudod képzelni ezt a szegény embert,

amint a messzilátójával felfegyverkezve egészen komolyan nekifeküdt, hogy hajtóvadászatot rendezzen utánam az égen át, mivel nem érzett meg engem nyomorult kis szívében? Szívből nevetnék, kedves fiam, ha nem látnék embereket, akik jó arcot vágnak az ilyesféle együgyűségekhez. Emlékszem még jól rá, mikor valamennyiőjüket szent félelemben tartottam, s a szelek, a mennydörgés és földrengés hangján beszéltem hozzájuk. Most már feltalálták a villámhárítót, érted? és nem félek tőlem többé; megmagyarázták a szél, az eső s minden más jelenség okát, s most már nem fordulnak Hozzám, hogy valamit kegyelemből elnyerjenek. Bizony, bizony, el kell határoznom magamat, hogy elhagyjam a várost és ezután csak a falun legyek Örökkévaló Isten; ott él még, nem mondok sokat, de néhány paraszti lélek, akiknek nem rezdül meg egy levél sem, ha én nem akarom, s még mindig Én teremtem a felhős és derült időt. Gyerünk, induljunk, fiam. Látom te is nagyon rosszul érzed itt magadat. Menjünk vidékre az istenfélő dolgos nép közé.

E szavakra, érezte Aurél úr, amint a szíve összeszorul. A falu! Az ő álma! Máris mintha ott lenne; szívta balsamos levegőjét... — amikor érzi ám, hogy rázzák és szemét kinyitva, kábultan maga előtt látja az Örökkévaló Atyát, élön és rálehelve, miközben újra meg újra mondja: Menjünk, menjünk...

— Nodehát, ha ez... — dadogta Aurél úr tágranyitott szemmel, megrémülve az álm valóságától.

Az öreg sekrestyés megrázta a kulcsokat:

— Gyerünk! Zárjuk a templomot.

Fordította: Füsi József.

BEETHOVEN ÚJRA

*Beethoven! bánt a kusza zaj, a vad hang
mint hajdan versemben füled idézem,
süket füledet, mely hallott merészen
hallatlant, hőst, felülmulhatatlant.*

*Körül város, buta népek zsvajjal,
Ő szabadíts meg e sok betörőtől,
ki mind a kincsemből szemetet öröl.
Tedd, hogy fülem zúgásuk meg se hallja.*

*Te boldog voltál. Csak saját zenédet
hallottad, csak az volt neked az élet
amit dúsgazdag lelked megteremtett.*

*S ezért sajnál az ember. Ugy-e furcsa
Ő hős! Add, hogy lelkem tőled tanulja
kizárni mind, mi künnről zeng, a szennyet.*

Marconnay Tibor.